ונשאת לעבד. תימה דלא קתני וכגשה עם העבד כדקתני וכגשה עם השפחה דיסשוקין לא שייכי בה:

בזנות לא חששו. כדפי׳ בקונטרס דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר[א] ושוטה נמי אע״פ שנשאת לו מתהפכת ואין רוצה להתעבר ממנו לפי שירגה שלא מוכל לסובלו כדאמרינן בפרק חרש (לקמן דף קיג: וש״ס) דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת[ב]: **רב** אמר הולד **ממזר כו׳.** בפ׳ עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) מפרש פלוגתייהו בג׳ גווני: **אמר** ליה **אביי לעולם אימא לך אע״ג דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר.** ולהאי לישנא הא דקאמר בפ״ק דכתובות (דף יג.) הכוא אכוס ואכוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר[ד] אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה אדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה כו׳ לאביי דאית ליה הכא דלרב הולד ממזר אע״ג דלא דיימא מעלמא לא סגי הכא בנעמא קמא בגא ועוד[ג]:

איכא דאמרי בבא עליה כ״ע לא פליגי כו׳. פירוש היכא דלא דיימא מעלמא מודה אביי דאין הולד ממזר[ד] אגא הכי אימתר כו׳ ופליגי אביי ורבא בדיימא מיניה ודיימא מעלמא: אבל

[א]עיברה לא תאכל בתרומה נחתך העובר במעיה תאכל [ה] היה כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל ילדה תאכל נמצא כהו של בן גדול משל אב [ב]העבד פוסל משום ביאה ואינו פוסל משום זרע כיצד בת ישראל לכהן בת כהן לישראל וילדה הימנו בן והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה הימנו בן הרי זה עבד היתה אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה בת כהן לישראל תאכל בתרומה [ג]ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת ונישאת לעבד או לעובד כוכבים וילדה הימנו בן הרי זה ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה [ד]כהן גדול פעמים שהוא פוסל כיצד בת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת וניסת לכהן וילדה הימנו בן ה״ז ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח מאכיל את אמו ופוסל אם אמו זאת אומרת לא כבני כ״ג שהוא פוסלני מן התרומה: **גמ׳** תנינא להא דת״ר [ו]שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום: כיצד [ז] היה ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיברה לא תאכל: כיון דעיברה לא תאכל ליחוש שמא עיברה מי לא תנן [ח]מפרישין אותן ג׳ חדשים שמא מעוברות הן אמר רבה בר רב הונא ליוחסין חששו לתרומה לא חששו ולתרומה לא חששו והתניא [ט]הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד אלא אמר רבה בר רב הונא בנישואין חששו בזנות לא חששו ובנישואין מי חששו והתניא [י]בת כהן שנישאת לישראל ומת טובלת ואוכלת בתרומה לערב אמר רב חסדא [יא]טובלת ואוכלת עד ארבעים דאי לא מיעברא הא לא מיעברא ואי מיעברא עד ארבעים מיא בעלמא היא אמר ליה אביי אי הכי אימא סיפא הוכר עוברה במעיה תהא מקולקלת למפרע מאי [יב]מקולקלת עד ארבעים איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתרא דידיה שדינן ליה אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא דדיימא מעלמא ילדה אמאי תאכל אלא לאו מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתרא דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן א״ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מיניה אע״ג דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר מ״ט דאמרינן מדאפקרא נפשה לגבי ארוס אפקרא נפשה לעלמא ומתני׳ שהיו שניהם חבושים בבית האסורין איכא דאמרי [יג]בבא עליה כ״ע לא פליגי דבתריה דידיה שדינן ליה והכי איתמר [יד]ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא [טו]מסתברא מילתיה דרב דלא דיימא מיניה ודיימא מעלמא אבל

[א] **עיברה לא תאכל.** כדלפיין לעיל (דף סז:) עובר פוסל דכתיב[ב] כנעוריה פרט למעוברת: **נחתך העובר במעיה תאכל.** מיד וה״ה נמי אם ילדתו ומת: **עיברה לא תאכל.** שהעובר אינו מאכיל את אמו ישראלית עד שיצא לאויר העולם כדכתיב (ויקרא כב) ויליד ביתו יאכלו לחם מאכיל[ג] שאין יולד אין מאכיל[ד]: **גדול משל אב.** שהבועל לא יכול להאכילה מפני שלא בא עליה לשם קידושין ולאו קנינו הוא ובנו מאכילה: **העבד פוסל משום ביאה.** אם בא על הכהנת פסלה מן התרומה כדאמרינן בגמרא לעיל (דף סח:): **ואין פוסל משום זרע.** אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר שהוא עבד ומת בעלה ישראל ונשאר זה לא אמרינן הרי זרע יש לה מישראל ולא תשוב לתרומת אביה דעבד ולאי לאו זרע הוא. ומפרש ולזאל היכי משכחת לה שיהא בן ישראל כשר עבד: **ונכבש על השפחה.** נדחק ונדבק עליה לשון מכבש פרש״י בלע״ז ולשון גאלי הוא: **הרי זה עבד.** שולד שפחה כמוה דכתיב האמה וילדיה (שמות כא): **היפה אם אביו.** בת כהן לישראל תאכל בתרומה אם מת אביו והוא קייס אע״ג דולד ולד בעלמא פסיל כדאמרן (לקמן דף ע.) זרע זרעה מנין כו׳ האי לא פסיל דהא לאו בתר אבוה אזיל ולאו זרעו הוא. בת ישראל לכהן ומת בנה מכהן ובנו בן בנה קייס והוא עבד לא תאכל בתרומה דלאו זרע הוא: **כ״ג פעמים שהוא פוסל.** את בת כהן מן התרומה משום זרעה מישראל: **מאכיל אם אמו.** (ג) לאחר מיתת אביו: **ופוסל אם אם אמו.** אפילו לאחר מיתת אמו דאי לאו הוא הוה הדרה אם אמו לתרומה דבי נשא לאחר מיתת בתה כדאמר ביש מומרות (לקמן ד׳ פז.) מת בנה מישראל תאכל בתרומה: **וזאם.** האשה אומרת לא כבני כ״ג כלומר לא ירבו כמותו: **גמ׳ נשופיהן פטורות.** אלמא אין קנין לשוטה: **ליון.** דאי פשיטא לן דעיברה אמרינן הא לא תאכל אמאי קתני מתניתין ישראל הבא על בת כהן באונס ופיתוי תאכל ליחוש שמא עיברה: **מי לא תנן.** בפ׳ ד׳ אחין גבי נשים שהוחלפו בשעת כניסתן לחופה מפרישין אותן מבעליהן ג׳ חדשים שמא מעוברות הן והולדות ממזרין ובעינן הבאתה בין ולד כשר לולד פסול אלמא לחדא ביאה חיישינן: **ליוחסין חששו.** מעלה עשו ליוחסין לאוש לביאה אחת ולספק: **הרי זה גיטיך.** כהן לבת ישראל: **אסורה לאכול בתרומה מיד.** דכל שעתא אמרינן השתא מיית אלמא אסרי לה

מסורת הש״ס

ה) [תוס׳ ספי״ל] לקמן לו: קיב:, ב) לעיל נג:, ג) סוכה כג: גיטין כח. נדרים נ:, ד) [ע׳ תוס׳ סוטה כז. ד״ה רוב בעילות.], ה) קדושין עה., ו) [ע׳ תוס׳ שם], ז) [ויקרא כב], ח) [לעיל סז.], ט) [לעיל לה.],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ נתתך העובר במעיה תאכל הרי כהן: (ב) שם ומן היבום כילד הרי ישראל שבא: (ג) רש״י ד״ה מאכיל אם אמו אפי׳ לאחר מיתת אביו: (ד) תוס׳ ד״ה אמר וכו׳ אמר מינאי כל״ל ומיתת אין ממתק:

לעזי רש״י

פרישי״א. מכבש.

מוסף רש״י

מפרישין אותן ג׳ חדשים. שלא לחזור לבעליהן, שמא מעוברות הן. וכייסם ממזרים ובעינן הבאתה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן (לעיל לג:). הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי. יבא שמא ימות פתאום או בעיר אחרת ומתקק אשתו לחליצה ויבמין לה בגט כשהוא בריא ואומר לה בגט זה יבא לגרשך שעה אחת קודם מיתתי (סוכה כג:). אסורה לאכול בתרומה מיד. בת ישראל הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו, אסורה מיד, דכל שעתא מישיגן עכשיו ימות (גיטין כח.) דשמא זו היא השעה שקודם למיתתו והרי היא מגורשת ממנו (סוכה כג:). ארוסה שעיברה. ולזן ידוע אם מאדום אם מאדם אחר (קדושין עה.). הולד ממזר. ולאי, דאמרינן מרובא דעלמא הוא וכלל פסולין אצלה (שם). הולד שתוקי. שמא מאדום וכשר, שמא מאחר ופסול (שם).

עין משפט נר מצוה

מב א מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הי״ד:
מג ב מיי׳ פ״ו שם הל׳ טז טור״ד סי׳ שם שלא:
מד ג מיי׳ שם הל׳ יג יד:
מה ד מיי׳ שם הל׳ טו:
מו ה מיי׳ פ״ו מהלכות יבום הל׳ ח סמג עשין נא נב טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ טו:
מז ו מיי׳ פ״ט מהל׳ תרומות הל׳ ו סמג לאוין רכח טור״ד סי׳ שלא:
מח ז ח ט מיי׳ שם פ״ח הל״ג טור״ד שם:
מט י מיי׳ פט״ו מהל׳ מיאסורי ביאה הי״ז סמג לאוין קכה טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ כז:

מוסף תוספות

א. ואפי׳ לר׳ יהודה דאמר התם (לעיל ה.) שמא לא נתהפכה יפה יפה, חששא גדולה היא ולגבי יוחסין גזר אבל לא גזר בה לפסלה מן התרומה, א״נ דבריהם הכא ר׳ יוסי היא. רעק״ל. ב. א״נ כיון דבריאת זנות היא דלא תקינו ליה רבנן נישואין, לא פלוג בכל ביאת זנות. תוס׳ הרא״ש. ג. [ד]בא כמודה דמי דהא מודה (דהכא) [דהתם] אינו אלא שהיה אומר שבא עליה דפשיטא שלא היה מונב אחריה לאורבה שלא תזנה. מתוס יב: תוד״ה הכוא. ושמא יש לחלק דבא (דהתם) [דהכא] היינו שפעם אחת בא עליה אבל מודה (דהכא) [דהתם] דקאמר מיניה היינו שבא עליה ביאות הרבה והיה רגיל אצלה תמיד וכדאמרינן רוב בעילות הלך אחר הבעל. שם. ד. דהך לישנא בתרא חלוק מקמא, מאבי דאמר לעיל ללישנא קמא דכל היכא דדיימא מיניה אע״ג דלא דיימא מעלמא הולד ממזר ולהך לישנא קאמר דבתר דידיה שדינן ליה. מ״ש הש״ס.

מספק: **אגא אמר רבה.** גא תימא לתרומה גא חששו דולאי מיישינן לספיקא אגא תריך לפירכא דלעיל הכי: **בנישואין.** כגון שנתחלפו בכניסתן לחופה חששו לשמא נתעברו דהא גא הפכו: **אכל בזנות גא חששו.** דלקיימא לן[ט] אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר הלכך ליכא ספק: **ומה.** בעלה בו ביום: **עובלת.** משום ביאה דכתיב ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע וגו׳ (ויקרא טו): ילירת הולד ארבעים יום: **סבא מקולקלת למפרע.** לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש דאשתכח דזרה הויא ואכלה תרומה בשוגג ואי כדקאמרת מאי מקולקלת הא ולאי כל מ׳ לאו זרה הויא: **עד מ׳.** אם אכלה לאחר מ׳ תהא מקולקלת למפרע עד יום ארבעים. ומדמתרץ רב חסדא אוכלת עד ארבעים שמע מינה מת בעלה דקתני בברייתא הוי דמת בו ביום שנשאה דאי שהה אגלה זמן מרובה לאחר אסורה דלמא מעוברת היא דהרי כבר ארבעים יום: **הולד ממזר.** אע״פ שנייסם מודים שבא עליה מיישינן הואיל ופרולה היא אחר נמי בא עליה ואיעברה מיניה: **שתוקי.** ספק ממזר דהא מספקא לן אי מאדום הוא וכשר אי מאיש אחריני הוא הלכך ממזר ספק הוא: **מסתברא מילתיה דרב.** דמשוי ליה ממזר ודאי: **דדיימא מעלמא.** שהשודה מאחריים דליכא לאכשורי כשאר בני דומה שהם כשרים דהתם כיון דנשואה היא רוב בעילות הלך אחר הבעל אבל הכא לאו אורחיה למיבעל כולי האי בלא חופה: **דקסבי במסני׳ ילדה.** אנוסה ומפותה בת ישראל מכהן תאכל בתרומה משום בנה דמחזקינן ליה בכהן: **היכי דמי אי דדיימא.** נמי מעלמא אמאי תאכל אגא לאו דדיימא מיניה וקבדינן ליה אבאריה ואע״ג דלדידיה אסירא כבולי עלמא דגזרו על יחוד של פנויה וכל שכן ארוסה דלגבי ארוס היתר ועלעלמא באיסורא ולאי היכא דדיימא מיניה אמרינן בתריה שדינן ליה לולד: **בבא עליה כולי עלמא גא פליגי.** היכא דמודה שבא עליה: **הולד ממזר.** ולאי דבתר רובא דעלמא שדינן ליה ומאיש אחרינא הוי: הכי

הכי גרסינן ה"ד אילימא דדיימא מניה ולא דיימא מעלמא לריכא למימר דסיכול אגב לאו דדיימא נמי מעלמא: לא ל"ש. דאי דיימא מיניה ומעלמא דבתריה דידיה שדינן ליה: **ומפני בדלא דיימא אלא.** מקמי הכי לאו מניה ולאו מעלמא הלכך אילטריך לאשמועינן דתאכל דאבל דיימא מניה אע"ג דדיימא נמי מעלמא בתר דידיה שדינן ליה. פי' דיימא מיניה שבא עליה בודאי[א] ודיימא מעלמא היינו שם רע דאי דיימא מיניה נמי שם רע בעלמא ל"ל מאי מייתי' דהתם נא עליה ואלמ"ה מאי דיימא מעלמא דאי לאו דדיימא נמי מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתריה דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מעלמא אע"ג דדיימא מניה אמר רב הולד ממזר ומתני' בדלא דיימא כלל: העבד פוסל משום ביאה כו': מ"ט אמר קרא [1]האשה ולידיה תהיה וגו': ממזר פוסל ומאכיל: ת"ר [2]וזרע אין לה [א]אין לי אלא [ב]זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מכל מקום אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה [ג]עיין עלה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא [ד]בני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול א"ל ר"ל לרבי יוחנן כמאן כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אפילו תימא רבנן בעובד כוכבים ועבד מודו [ה]דכי אתא רב דימי א"ר יצחק בר אבדימי משום רבינו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: כ"ג פעמים שפוסלו: ת"ר הריני כפרת בן בתי כוזא שמאכילני בתרומה ואיני כפרת בן בתי כדא שפוסלני מן התרומה:

הדרן עלך אלמנה

הערל [3]וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה [3]פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו ואם לא [ו]ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו [ז]ואי זהו פצוע דכא כל שנפצעו הביצים שלו ואפילו אחת מהן וכרות שפכה כל שנברת הגיד ואם נשתייר מעטרה אפי' כחוט השערה כשר: **גמ'** תניא א"ר [ח]אלעזר [ט]מנין לערל שאין אוכל בתרומה נאמר [3]תושב ושכיר בפסח ונאמר [4]תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו [י]רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר [5]איש איש לרבות הערל אמר מר ר"א אומר נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו מופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לפסח שכן חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא לאי אפנויי מופנה הי מופנה אי דתרומה מצרך צריכי דתניא [יא]תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים ויאמר תושב ואל יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כל שכן אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאף על פי שקנוי קנין עולם אין אוכל אלא דפסח מופני האי תושב ושכיר דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח והא קיימא לן גבי תרומה [יב]דלא אכיל אלמא אבל דיימא מניה אע"ג דדיימא נמי מעלמא בתריה דידיה שדינן ליה אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא דדיימא מניה ולא דיימא מעלמא צריכא למימר דתיכול אלא לאו דדיימא נמי מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתריה דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מעלמא אע"ג דדיימא מניה אמר רב הולד ממזר ומתני' בדלא דיימא כלל: העבד פוסל משום ביאה כו': מ"ט אמר קרא [1]האשה ולידיה תהיה וגו': ממזר פוסל ומאכיל: ת"ר [2]וזרע אין לה [א]אין לי אלא [ב]זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מכל מקום אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה [ג]עיין עלה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא [ד]בני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול א"ל ר"ל לרבי יוחנן כמאן כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אפילו תימא רבנן בעובד כוכבים ועבד מודו [ה]דכי אתא רב דימי א"ר יצחק בר אבדימי משום רבינו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: כ"ג פעמים שפוסלו: ת"ר הריני כפרת בן בתי כוזא שמאכילני בתרומה ואיני כפרת בן בתי כדא שפוסלני מן התרומה:

הדרן עלך אלמנה

הערל. כהן [ח]שמתו אחיו

מחמת מילה:

נשיסס ועבדיסס יאכלו. דהא משום ערלות וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאיהו גופייהו מחסרי תקנתא: **נשיסס.** של פגול דכא וכרות שפכה לא יאכלו דשוויה חללה בביאתן שהרי נבעלה לפסול לה: **ואם לא ידעה.** לא בא עליה אחרי כן והיתה נשואה לו קודם לכן: **ואם נשתייר מעטרה.** שנכרת מעטרה ואילך כשר דהתם ביטרא בעלמא הוא ולא גיד שאין גיד אלא מעטרה ואילך לגד הגוף. עטרה [ט] שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה: **גמ' תושב ושכיר בתרומה.** דכתיב תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש: **איש איש מזרע אהרן והוא לרוע או זב לרכוס ערל.** כטמא אגב אכילת תרומה דבהאי קרא תרומה כתיב דכתיב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והיינו תרומה דסגי ליה בהערב שמש: **שכן חייבין עליו.** קרבן חטאת אם אכלו פגול או נותר או בטומאת הגוף דכולהו בכרת דהא קדשים הוא: **קנוי קנין עולם.** עבד עברי הנרצע ובא הכתוב ללמדך שאין גופו קנוי לכהן זה שיאכילהו בתרומה כבנעני: **קנין שנים.** סתם עבד שיוצא בשש שנים: **אילו כן.** דלא נאמר אגב תושב: **הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים.** משום הכי אסור בתרומה בא שכיר יתירא ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא וכיון דתרי כתיבי מסתברא דתושב זה המיושב אצלו לזמן מרובה ושכיר זה העומד לצאת: **אגב דפסח מופני האי שכיר ותושב.** דפסח דכתיב לא יאכלו בו: **מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש.** קנוי קנין שנים או נרצע: הכא

נ א מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יב יג סמג לאוין לד טור"ד סי' שלא:
א ב מיי' פ"ז שם הל' י יג סמג לאוין לכח טור יו"ד שם:
ב ג מיי' שם הלכה יג:
ג ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיט טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף ב:
ד ה מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה י טור יו"ד סימן שלא:
ה ו ז מיי' שם פ"ז הלכה ה:

תורה אור השלם

1. אם אָדָנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ׃ שמות כא ד
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ׃ ויקרא כב יג
3. תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ׃ שמות יב מה
4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ׃ ויקרא כב י
5. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע׃ ויקרא כב ד

תוספות ישנים

לא כבני כ"ג פי' [נא] ילכו כמותו עוד. י"מ נא בבני כה"מ פירוש מי אפשי בו: זרע פסול לאו דוקא אגב קאי אזרע זרעה דא"ל דדוקא קאמר דהא כיון דזרעה פסיל על כרחין פסולה היא וא"כ מיפקא לי דלא אכלה משום דנפסלה אגב לה לאו לומר זרע זרעה פסול אבל היא כשרה א"י עוכל לומר דרוקא לומר זרעה ממש ומיירי בבא עליה מלרי ולבומי דאיתו פוסלה ומ"מ הוכיח פסול הוא:

הדרן עלך אלמנה

פרק הערל. הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה פ"ה בכ"מ עכל שמתו אחיו מחמת מילה. וכ"ע דא"כ אינם עלות לגמול אפ' לגמול אא"ע לפי שהוא אנוס והוי כמו מילה אגב מומה וקשה דבגמ' בעי עכל מהו לגמול אמן אגב מומה מעכבת מ"ו אם אינם אמרי דכיון דמיירי שמתו אחיו מחמת מילה א"כ נתמם הוא ויכיון שנאנסת עלות אגב מומה הוא לכן פרי"ם דעכל ר"ל משומד לעכלות [נוא"ש] הלך קרי ליה בגמ' לבו לגמרים וי"ל כיון שאנו מנגע לגמול עבור לבכנים ואינו מגיה לגמול רק מפני דאגת המילה קריגן ביה אפיר לבו לגמרים: **פצוע** דכא וכרות לא יאכלו. תימה אמאי פוסלה בביאתו הא לא זב מעיקרא הוא וא"כ משום דהוקה ממנה (לקמן עה.) אלון הסיקה רק לטומת מהיכן הוא פלוג דכא וי"ל כיון דבשנהה גופו אינו אגב מומו זר מעיקרא:

תוספות אור שלם

1. אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא בגפו׃ שמות כא ד
2. ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו׃ ויקרא כב יג
3. תושב ושכיר לא יאכל בו׃ שמות יב מה
4. וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש׃ ויקרא כב י
5. איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע׃ ויקרא כב ד

מוסף רש"י

אין לי אלא דרעה. אין לי שיעכב על בת כהן מלאכול בתרומה אגב זרעה מיעכב אל זרע דרעה מנין. שאם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעכבה (קדושין ד.). **זרע פסול.** כגון ממזר (שם).

הדרן עלך אלמנה

כל שנברת הגיד. שלו פיו יוצה קולות זרע אגב שופך ושופת ופיו מוליד (דברים כג ב). **איש איש.** מזרע אהרן והוא צרוע או זב, לרבות הערל. שהוא כטמא אגב יאכל תרומה אם כהן הוא (חגיגה ד:). **תושב.** האמור אגב תרומה, תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש (קדושין ד.). **זה קנוי קנין עולם.** נרצע שמיושב אצלו עד היובל (זבחים פב:) עבד עברי הנרצע ביד כהן, ותעמ"כ אין גופו קנוי לו כשאר עבדים כנעניים לאכול בתרומה (קדושין ד.). **זה קנוי קנין שנים.** עבד עברי שעתיד ליצא בשביעית (זבחים פב:) אגב הגיע לו עליון שם שנים (קדושין ד.). **בא שכיר ולימד על תושב.** דעל כרחך אי מייתינו לנרצע הוא דאתא, ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע תתושב אתיא שהוא מיושב אצלו ויתר מן הקנוי לשם שנים (שם).

מוסף תוספות

א. דומיא דדיימא עליה דאביי דלעיל. תוס' הרא"ש. ב. [ד]בעי קטן מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבא או לא מעכבא, ואמאי לא פשט ליה ממתניתין דהוי כערלות שלא בזמנה. ר"ש. כיון דאי אפשר לו לימול מפני הסכנה היינו כערלות שלא בזמנה. תוס' הרא"ש. ג. דלא בעי רמי בר חמא אלא בקטן ערל תוך שמונה דלא נכנס בזמן מילה כלל. רשב"ם. ד. שנכנס בזריקת מילה אלא שהאונס פוטרו. ריטב"ם. ה. דמסברא אין חייב לקרוע. פפאים כח: תוד"ה ערל. ו. שא"כ דטומטום בר מיהמל הוא אף הוא יעכב לאדון כיון דבידו לקרוען ועכשיו בר מיהמל הוא. רשב"ם. ז. ואם היה חייב לקרוע אמאי מיפטר אפי' כרת נמי איכא אם אינו קורע ומל. ועוד הא דקאמר ר' בנאה בגמ' ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקיבלו הזאה כשהן ערלים, היכי מייתי ראיה מאבותינו שהיו אנוסין שלא יכלו למול שלא נשבה להם רוח צפונית והויא כערלות שלא בזמנה. תוס' הרא"ש. ח. שאינו מחוייב למול כמו אחותו חמה. תוס' הרא"ש. ט. ואגינות נמי הוה ילפינן אי לאו דממעטינן ליה מוכל זר. תוס' הרא"ש לקמן עב: י. דג"ש לא נשנית אלא באוכלין ולא בנאכלין. ר"ש לקמן עג: יא. כדאמרינן משום האי טעמא דערל פסול מלקדש ואסור במעשר וכן פטור מן הראיה. רמב"ן. יב. וי"ל דהתם ממעטינן ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלאו כטמא, ומיהו זהו דוקא לפרש"י דמפרש התם ערל שמתו אחיו מחמת מילה הוי אנוס יש להקשות לר"ע דמרבה ערל כי טמא אמאי איצטריך קרא לערל דפסח תיפוק ליה מטמא, וי"ל. מגיהה ד: תוד"ס למרבה. יג. [ו]הוה מוקמינן ליה לדברים אחרים. רשב"ם. א"ע דברה תורה כלשון בני אדם. ריטב"ם. יד. [ד]אין בה אלא מיתה בידי שמים. מלרי. טו. כלומר שהפסח אם אכלו בטומאת הגוף ישנה בו חטאת הואיל ודזונו כרת משא"כ בתרומה הואיל שאין בשגגתה כלום אחר שאין בדזונה כרת. מלרי.

אלמא לא קני ליה רביה. והא דאמר בפ"ק דקידושין (דף טז. וסס) **דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שצריך גט** שחרור ואין יוצא בחמירה בעלמא אבל לענין מצות לא[א] והא דאמר בשפחה כנענית היינו משום שצריך שיעבוד את רבו בין ביום בין בלילה כדכתיב (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך דשכיר קרייה רחמנא[ב] וא"ת דמשמע דמטעמא דקני ליה רביה יש לו ליפטר והלא עבד כנעני גופו חייב בפסח למ"ד (פסחים דף לא.): נשים בראשון חובה ואפילו למאן דאמר (שם) רשות מכל מקום שרי לאכול פסח והכא כתיב לא יאכל בו וי"ל דאי הוה קני ליה רביה לא הוה אכיל אלא בהמנאת רבו כעבד כנעני ולא בהמנאת אחריס[ג]:

אלא לאפנויי. וא"ת וכי בשביל לאפנויי כתב שקר דכתב לא יאכל בו והס אוכלין ואמר ר"י דאיכא לאוקמי קרא בשכיר ותושב עובד כוכבים ומכל מקום לגופיה לא אינטריך דלא עדיף מערל ובן נכר[ד] ובהדיא דרש במכילתא הכי תושב זה גר תושב שכיר זה העובד כוכבים[ה] ו) וא"ת כיון דלעובד כוכבים לא אינטריך לכתוב תושב ושכיר יאכל בו ומוקמיה בישראל ולאפנויי[ו] ואמר רבינו יצחק דאם כן הוה משמע גזירה שוה להקל והוה דרשינן גזירה שוה להתיר אונן בפסח[ז] א)והא דילפינן לקמן (דף עג.) דאונן אסור בפסח מגזירה שוה דממנו ממנו ממעשר לא הוי דרשי הכי אלא הוה מוקמינן לאסור ערל במעשר כדלקמן (דף עד.): **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** והוי כאילו כתיב הכא תושב שלא לעורך והכא שכיר שלא לעורך ואע"ג דהכא תושב והכא שכיר הוא שפיר ג"ש[ח] כדתני דבי ר' ישמעאל (לעיל דף ח:) זו היא שיבה זו היא ביאה: **אי מה פסח אונן אסור בו.** אר"י אע"פ דתנן בפ' האשה בפסחים (דף לא.): לאונן טובל ואוכל בפסחו לערב ומוקמינן ליה בגמרא כמ"ד אינות לילה דרבנן ולא העמידו דבריהם במקום כרת הכא מאי למימר דאתיא אפי' אליבא דמ"ד אינות לילה מדרבנן דלא הוי דרבנן אלא כשמת ביום או נקבר ביום אז למאן דאזיל בתר קבורה דלא תפיס לילו עמו מדאורייתא אבל אם מת בלילה הוי אונן כמת ביום דהיינו כיום מר והא דפריך בפרק טובל יום (זבחים לט: ושם) וסבר רבי שמעון אינות לילה דרבנן והתניא רבי שמעון אומר שלמים בשהוא שלם הוא מביא ולא בשהוא אונן מנין לרבות תודה כו' מנין לרבות פסח כו' קתני מיהא פסח התם לא מאי לשויי כשמת בלילה דמשמע ליה דמרבי ליה לענין הבאה דאין יכול להביא בשהוא אונן ולהכי פריך כי הוי אונן בשעת הבאת פסח יפסוק האינות עד הלילה שהוא התחלת זמן אכילתו ואמאי אסור להביא: **אף** תרומה אונן אסור בה. בלא גזירה שוה הוה מאי למיפרך דליתסר אונן בתרומה מדאיתקש תרומה לבכורים לקמן (דף עג.): ובכורים למעשר ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **שכן** מעשים ברותים. הוה מאי למימר שכן נכרתו עליה י"ג בריתות: **הנך נפישן.** בלא הנך נפישן נמי ה"מ למימר דכרת עדיפא ליה כדלקמן (דף עג.): **דפסח** גופיה ממעשר גמר. פירוש בגזירה שוה דממנו ממנו וא"ת ושאר כל הקדשים מנלן דכל הקדשים אסורים לאונן כדאמר בזבחים בפ' טובל יום (דף קפ.)[ט] מק"ו ממעשר ותק"ו איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורף[ט] דהכי פריך רבא גופיה בפ' בתרא דמכות (דף יח:) גבי הא דיליף מלקות באוכל תודה ושלמים חוץ לתומה בק"ו ממעשר וי"ל דשאר קדשים גמרינן מפסח בהיקש דזאת התורה דהתם איתקוש כל הקדשים כדאמר בפ"ק דזבחים (דף ד:) ובמנחות בסוף התודה (דף פב:) ובהכא קרא כתיב נמי פסח דדרשינן[מ] ביום צוותו זה בכור ומעשר ופסח ואע"ג דבהכא קרא נמי כתיב ומילוהים שהם קדשי שעה וקדשי שעה נאכלים באינות כדמוכח בפ' טובל יום (זבחים קפ.) נאו בכל קדשי שעה קאמר דנאכלין באינות אלא בהנהו דאיירי בהו התם דוקא[י] והא דמשמע בפרק איזהו מקומן (שם דף נ.) דהוי פלוגתא בדבר הלמד בגזירה שוה אם אם חוזר ומלמד בהיקש[יא] איירו היכא דמלמד קודש ואיכא למ"ד התם דוקא דכי הוי שניהם קודש דאין חוזר ומלמד אבל הכא דמעשר דגן מוזן הוא לכולי עלמא חוזר ומלמד בהיקש כדאשכחן התם בהדיא שלמדנו לתודה שבאה מן המעשר[יב] מדאתקש לשלמים ושלמים גופייהו גמרי שם שם ממעשר (שם)[יג]: **אי** מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבתו בו[יד]. תימה דהא הך סוגיא כר' אליעזר ור' אליעזר גופיה דרשי במכילתא דמילת עבדיו אין מעכבת אדם מלאכול בפסח ודרשי אי יאכל בו העבד[יד] ואמר רבינו יצחק דגמ' לפוס רהיטא נקט כר' עקיבא דדרשי אי יאכל בו האדון ולר"א מזכריו פריך: **בן** אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה. אבל מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה בג"ש דתושב ושכיר ובו דכתיב ביה אתא למימר דאינה מעכבת במלה ומרור[טו]:

הכא נמי לא קני. גופיה לרביה ושרא מעליא הוא וחייב בפסח: **ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למדין.** אם אין להביא ואם יש להביא משיבין וכאן יש תשובה מה לפסח שכן מייבין עליו כו' כדלעיל. ולקמן בפרק מצות חליצה (דף קד.) שמעינן לרבי אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין דקתני חליצה בשמאל פסולה ור' אליעזר מכשיר וממרינן מ"ט דמנא קמא יליף רגל רגל ממצורע דכתיב ביה על בהן רגלו הימנית[ז] וקרא ימניתא הוא דכתיב על דם האשם[ח] ובדם האשם כתיב ברגל ימנית[ט] ולא הוי בעי למיהדר ומכתביה בשמאל וממרינן במנחות בפ"ק (דף י.) מופנה הוא למדרשיה יד יד לקמיצה רגל רגל לחליצה אוזן אוזן לרציעה ורבי אליעזר מכשיר חליצה בשמאל דלא גמר ממצורע דאיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומקשינן התם (ולקמן דף קד.) ורבי אליעזר לא יליף רגל רגל ממצורע והתניא מנין לרציעה שהיא בימינו כו' ומשמעינן אוזן אוזן מופנה רגל רגל לא מופנה. ואע"ג דג"ש מופנה מצד אחד הוא דרגל דמצורע מופנה הואיל ורגל דחליצה לא מופנה פרכינן: **כיון דלגופיה לא צריך.** לא תושב ולא שכיר דלא אפשר לאוקמינהו כפשטייהו כלל הוה ליה תרי קראי יתירי: **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** ומופנה משני לדדיס דברי הכל למדין ואין משיבין אפילו יש להשיב: **מה פסח אונן כו'.** דילפינן (לקמן דף עג.) לכולהו קדשים ק"ו ממעשר: **מעשים ברותים בדבר העבד.** סימנא הוא ומפרש ליה: **ועגום ברם.** על המילה: **ומילה וזריו ועבדיו.** אם יש לו בן ראוי למול או עבד למול אסור האב או האדון לאכול בפסח אא"כ מלו דכתיב (שמות יב) המול לו כל זכר ואז יקרב וגבי עבד כתיב ומלתה אותו אז יאכל בו (ז) האיש בעליו דאי משום עבד הא כתב כל ערל לא יאכל בו: **אדרבה אינות.** פסל טפי מערלות דהא אית ביה מומא שמוסג כל שעה שמת לו מת אבל ערלות דגופיה משמל פעם אחת שוב אינה חוזרת עליו: **לא מליה אמרת.** דילף תרומה מפסח לענין אינות (ח) ומוקי קרא דמיעוטא לערלות: **שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח.** ולא מגמרינן לה (ט) מתרומה בג"ש דתושב ושכיר וילפינן אינות כו': **ממעשר גמר.** לקמן בפרקין (דף עג.): ס"ג **מפסבכיא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי בו':**

המרת

(א) [ל"ל אליעזר], (ב) [לקמן עד. שבת סד. קלא. ב"ק כה: נדה כב:]. (ג) [עשות וכן לעיל סח: ולקמן עא. ליתא], (ד) [לעיל סח: לקמן עא.], (ה) פסחים לו., (ו) שם, (ז) [ויקרא יד], (ח) [שם], (ט) [ל"ל ומוקים. יעב"ץ], (י) [ל"ל לתרומה], (כ) [וע' היטיב תוספות כתובות לח: ד"ה מי אתיא], (ל) [וסס ד"ה ומה מעבד וכו' הימנו בתימה], (מ) [מזבחים ז:], (נ) בפ"ק אינו,

תורה אור השלם

1. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
2. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
3. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מג

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ושמעי' ליה כו' ולא חוי בעי למיהדר. עיין לקמן קד ע"ל בכ"י ד"ה אחן אחן וכו' וכשפת הקלא ע"ל ד"ה מלד אחד ובקדושין דף טו ע"ל ד"ה ומאמר להלן אחן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשמא דלמאמת בו לדרשא הוא דלתמא כל ערל לא יאכל בו כל כן נכר לא יאכל בו למה לי כל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור כל בן נכר לא יאכל בו בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר ואינטריך למכתב ערל כנ"ל: (ב) רש"י ד"ה ומילת זכריו וכו' אז יאכל בו היינו בעליו: (ג) ד"ה שבקינן וכו' לה אתרומה בג"ש:

מוסף רש"י

מופנה מצד אחד למדין ומשיבין. גזרה שוה שאינה מופנה משני לדדיה אלא מצד אחד, למדין ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב משיבין (שבת קלא.).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה ה ופ"ב מהל' אבות הטומאה הלכה טו:
ז ב מיי' פ"ח מהלכות מילה הלכה ג סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסא:
ח ג מיי' פ"ס מהלכות קרבן פסח הלכה ה ופ"ש הלכה טו:

תוספות ישנים

א) ועוי"ל אגב דכתיב בתרומה לא יאכל בו כתיב נמי בפסח לא יאכל בו. מ"ל מכיון סהא"ש מלמדת איסור לומר דעדל אסור בתרומה כתבה בלשון איסור ולהכי כתיב לא יאכל בו:

מוסף תוספות

א. [ד]קנין גמור מיהא לא קני ליה דהא יוצא בגרעון כסף א"ע בשש ובזיבול משא"כ בעבד כנעני שאין לו יציאה לעולם אלא בדעת האדון, וה"ה והוא הטעם באשתו דקרינן ליה קנין גמור משום דאין לה יציאה מתחת הבעל אלא מדעתו. רשב"ם. ב. וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו בלילה רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון. רש"י דברים טו יח. ג. דה"ק, אלמא לא קני ליה רביה, דהניחא אי הוה קני ליה רביה הוה ניחא שפיר, תושב ושכיר לא יאכל בהמנאתו בדין ישראל גמור שאוכל בהמנאתו אלא אוכל בהמנאת הרב, אבל כאן דלא קני ליה רביה הוי כישראל גמור ואוכל בהמנאת עצמו. מ"ש הש"ס. ד. ואפי' ערבי מהול ובבעוני מהול לאו נמולין ניתנו אלא כערלים וכדאיתא לקמן. רש"י. ה. [ז]לא להוהיר את העכו"ם שלא יאכל דלא מצינו אזהרה לעכו"ם אלא להזהיר ישראל שלא יאכיל להם. תוס' הרא"ש. ו. דפשיטא שיאכל בו דהא לא קני ליה רביה דהקיו"ל גבי תרומה. מ"ש הש"ס. ז. כמו שמותר בתרומה. תוס' הרא"ש. ח. הואיל ודומים בענין. מאירי. ט. לפדיונו, דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה. רש"י ממת ח: י. והוראת שעה הייתה בה שתיאכל לאונגין. רש"י זמחים קפ. יא. [ז]כיון דפסח יליף מג"ש היאך מלמד על שאר קדשים והלא דבר הלמד בג"ש אינו חוזר מלמד בהיקש בקדשים. ר"פ. יב. אם פירש בשעת נדרו על מנת להביאה ממעות מעשר שני. רש"י זמחים נ. יג. בשלמים כתיב (דברים כז) ובחת שלמים ואכלת שם, ובמעשר כתיב (שם יד) ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך. שם. יד. אבל מעיקרא לא יאכל העבד, אבל הרב אף כי לא מל העבד מצי לאכול. מ"ש הש"ס. טו. דכי היכי דדרשינן (לקמן עא.) מערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור ה"נ נידרוש מומלת אותו. ר"פ.

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל אליעזר], (ב) [לקמן עד. שבת סד. קלא. ב"ק כה: נדה כב:]. (ג) [עשות וכן לעיל סח: ולקמן עא. ליתא], (ד) [לעיל סח: לקמן עא.], (ה) פסחים לו., (ו) שם, (ז) [ויקרא יד], (ח) [שם], (ט) [ל"ל ומוקים. יעב"ץ], (י) [ל"ל לתרומה], (כ) [וע' היטיב תוספות כתובות לח: ד"ה מי אתיא], (ל) [וסס ד"ה ומה מעבד וכו' הימנו בתימה], (מ) [מזבחים ז:], (נ) בפ"ק אינו,

הערל פרק שמיני יבמות

ממרת דת פוסלת. דאם המיר דתו ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אמר רחמנא לא יאכל בו: ה"ג **כל ערל לא יאכל בו למה לי.** בו מאי ממעטו. ולא גרסינן תושב ושכיר כלל דהא אוקימנא כולי קרא לג"ש ועקיבא ליה מפשטיה לגמרי: **ממנו.** אל תאכלו ממנו גת. כיון דאמרת בו למעוטי ממנו נמי למעוטי משמע: **לגדרכה בו'.** לקמן בפרקין (דף עד.) תלמא ממנו כתיבי בפסח בו': **ורבי עקיבא האי תושב ושכיר דפסח מאי עביד ליה.** הא ליכא לאוקמי בעבד עברי כלל: **לאיסוי ערבי** [6] **וגבעוני מהול.** שלא יאכל בפסח: **גבעוני.** שם אומה שמוהלין עצמן: **והני מולין גינהו.** בתמיה ול"ל למעוטיגהו הא ערלים גינהו ומכל ערל[מ] מיימעטי: **בערלי ישראל.** לענין נדר מולין גינהו הלכך אחר לשון בני אדם ישראלים לא קרי להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין: **וקנן שנולד מהול.** וקסבר ר"ע קנן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית: **ור"א.** דלא ממעטו להו אחיל לטעמיה דאמר בהמולך גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא ובקנון מהול סגירא ליה א"ל להטיף ממנו דם ברית: **קנון ערל.** תוך שמנה: **מהו לסוכו שמן של ערומה.** דקיימא לן (שבת דף פו.) דסיכה כשתיה דנפקא לן מותבא כמיס בקרבו וכשמן בעצמותיו[נ]: **מעכבא.** מאכילת תרומה: **אין לי.** לעכב בפסח אלא מילת זכריו שם לו בשעת עשיה דגבי מילת זכריו כתיב (שמות יב) ואז יקרב לעשותו וסייגו שחיטה וגבי עבדיו כתיב (שם) אז יאכל בו דאפילו לא הוה ליה עבד בשעת עשיה והיה לו בשעת אכילה מעכבו מן אכילת פסחו: **מנין ליתן בו'.** דגבי בנים נמי אם רואי לימול בשעת אכילה ולא היה לו בשעת עשיה מנין שמעכבו מאכילת פסחו: **תלמוד לומר אז אז.** אז יקרב לעשותו אז יאכל בו: **אלא וכריו.** דמרבינן להו בשעת אכילה אלמא דלא הוו בשעת עשיה היכי דמי לאו דאימילד ביני ביני: **אלא הכא כשחלצו חמה.** שהיה חולה ונתרפא ונתמלא ונשתלפה ממנו חמה: **ויכול ליה כל שבעה.** ואי ביני וביני איתפא אמאי מעכב ליה מאכילה אכתי לא מטא זמניה דתניא לקמן[פ] יום הבראתו כיום הולדו דעד ז' יומי לא מהלינן ליה: **דיהבינן ליה.** שכבר נתרפא זה שמונה ימים וחל שמיני שלו להיות ערב הפסח: **ונימהליה מלפרא.** וכיון דמלפרא בר מהילה הוא אשתכח דמעכב ליה מעשיה ומה לי קרא לדבריי שעת אכילה:

מעת

ביני אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה היכי משכחת לה לאו דאתילוד בין עשיה לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הויא ערלות אמר [ט] רבא [י] ותסברא [יא] המול לו כל זכר אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר מהילה הוא אלא הכא במאי עסקינן בגון [יב] שחלצתו חמה וניתוב ליה כל שבעה [יג] (דאמר שמואל [יד] חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה) דיהבינן ליה כל שבעה ונימהליה מצפרא [טו] בעינן מעת

[א] המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר [1] כל ערל לא יאכל בו למה לי [ב] בו [2] אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור [ג] ואיצטריך [3] למכתב ערל ואיצטריך למכתב כל בן נכר דאי כתב רחמנא ערל משום דמאים אבל בן נכר דלא מאים אימא לא ואי כתב רחמנא כל בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא צריכא [2] ממנו ממנו למה לי [ד] לבדרבה א"ר יצחק אמר מר ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר [3] איש איש לרבות את הערל ואימא לרבות את האונן א"ר יוסי בר' חנינא אמר קרא [4] וכל זר זרות אמרתי לך ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב איש איש ומה ראית מסתברא ערלות הוה ליה לרבויי שכן (מעשי"ם כרותי"ם בדב"ר העב"ד) מחוסר מעשה ומעשה בגופו וענוש כרת וישנו לפני הדבור ומילת זכריו ועבדיו מעכבת אדרבה אנינות הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה ונוהגת באנשים ונשים ואין בידו לתקן עצמו הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן נמי לא מצית אמרת אמר קרא איש איש איזהו דבר שישנו באיש ואינו באשה הוי אומר זה ערלות ורבי עקיבא האי [5] תושב ושכיר מאי עביד ליה אמר רב שמעיא לאתויי ערבי מהול [ה] וגבעוני מהול והני מולין גינהו והא תנן [ו] קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים [ז] קונם שאני נהנה למולין מותר במולי עובדי כוכבים ואסור בערלי ישראל אלא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול [ח] וקסבר [ט] צריך להטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר [מ] לטעמיה דאמר [מא] גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן כשנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר האי איש איש מאי עביד ליה [מב] דברה תורה כלשון בני אדם בעי רב חמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבא או לא מעכבא א"ר זירא ת"ש [יא] אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל [6] אז אז לגזירה שוה בשלמא עבדיו משכחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה כגון דזבנינהו ביני מעת

קונם שאני נהנה. אין להקשות היכי פריך מנדרים לגיסנא דקרא דנגדרים הנך אחר לשון בני אדם [ד] דבסיפא דתמתי' דהכא מפיק ליה מקרא [יא] שנאמר כי כל הגויים עבדים [יב] וכל בית ישראל עבדי לב [יג] ואין להקשות [יד] מוכל ערל לא יאכל בו דהכוא לא אינטריך אלא לישראל [טו] ויש מקומות שהתנא לומד נדרים מלישנא דקרא כגון הכא ובריש פסחים (דף ב.) גבי הלוהו כל כוכבי אור דקאמר הא קמשמע לן דאור כוכבים אור הוא למאי נפקא מינה לגודר כדתנן הגודר מן האור אסור באורן של כוכבים והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר דאיה מלישנא דקרא אבל במקום שלשון בני אדם חלוק מלישנא דקרא בנדרים הנך אחר לשון בני אדם כדאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאורייתא היד עד הפרק בנדרים הנך אחר לשון בני אדם:

ואיבעית

מסורת הש"ס

[א] פסחים כח: לו., [ב] שם לו. זבחים כב:, [ג] [וע' תוספות פסחים קכ. ד"ה כל בן], [ד] פסחים לו. [נלקמן עד. ע"ש], [ה] מ"ל וגבעוני, [ו] ע"ז כז. נדרים לא:, [ז] שבת קלה., [ח] [לעיל מו.], [ט] [ברכות לא: ד"ה ון], [י] [נ"ל רבה ולקמן ע"ש אמר רבא כגון שהיו אחיו ואמו כו' אבל הכא רבה הוא דמסיק כגון שחלצתו חמה], [כ] שבת קמ. וכ"ש כל זה אינו, [ל] מ"ל וגבעוני, [מ] [שמות יב], [נ] [תהלים קמו], [ס] [נ"כ], [ע] [וע"ע תוס' ע"ז כז. ד"ה ה"ג קונם],

הגהות הב"ח

[א] תוס' ד"ה דאי וכו' בתרוייהו היה ליה לכותבם:

מוסף תוספות

א. [ו]אם נפרש שכך הפירוש, בו הוא דאינו אוכל משום שיש בו קדושה אבל אוכל במצה ומרור שאין בו קדושה, אטו וכי ס"ד שיהא קדושה במצה ומרור אי לאו קראי. י"פ. ב. אבל בערל איצטריך שפיר לחייבו במצה ומרור סד"א כיון דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו והוא אינו יכול לאכול פסח, מצה ומרור נמי לא ליחייב. תוס' הרא"ש. ג. ה"נ מוקמינן חד בו לגופיה. תוס' הרא"ש. ד. ואין משמדות פוסלת בתרומה. י"פ. ה. בין שחיטה לאכילה. י"פ. ו. כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה. פסחים קכ. תוי"ט כל. ז. וסד"א שלא יאכל במצה ובמרור דאיתקש מצה ומרור לפסח וכו' וכיון דאינו יכול לאכול פסח גם מצה ומרור לא יאכל קמ"ל. ר"פ. ח. [ד]לא אסר לחפצא עליה אלא נפשיה אסר מההוא חפצא. רש"י נדרים כ: ועי' ר"ן שם ד: ד"ה אלא. ט. [ד]צריך שיאמר קונם אכילת בשר עלי. עטשות כ. תוד"ה אלא. י. והראיה, שהרי ערלי ישראל לענין נדר נחשבים כמולים אע"פ שלשאר דברים נידונים כערלים וא"כ אף אנו נאמר באומות העולם שאע"פ שהמולים שבהם נחשבים כערלים לענין נדר, לשאר דברים נידונים כמולים. מאירי. יא. דלגבי אומות העולם לא מלשון בני אדם לבד הוא, מאירי. יב. ואע"פ שמקצת שבהם אינם ערלים כערבי וגבעוני. מאירי. יג. אלמא עכו"ם אפי' מהול איקרי ערל וישראל אע"ג דלאו מהול ערל לב מיקרי ולא ערל סתם. תוס' הרא"ש. יד. הא ישראל נמי ערל מיקרי. תוס' הרא"ש. טו. דהוהוא איצטריך לאסור בפסח מי שאינו נימול לא משום דאיקרי ערל אלא כאילו היה כתוב כל מי שאינו נימול לא יאכל בו. תוס' הרא"ש. ועי' מהרש"ל ומהר"ם.

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז:
י ב מיי' שם הלכה מ:
יא ג מיי' פ"ט מהלכות מלרים הלכה כב טוש"ע י"ד סימן רין סעיף מח:
יב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף מב:
יג ה מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה ז סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ג וסי' רפג סעיף ד:
יד ו מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה טו:
טו ז מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה ז:
טז ח מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה טו:
יז ט י מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה טז סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסב סעי' ב:

תורה אור השלם

1. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָּל זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח
2. אל תאכלו מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמַּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ:
שמות יב ט
3. איש אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׁכֵבַת זָרַע:
ויקרא כב ד
4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
5. תּוֹשַׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מה
6. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד

מוסף רש"י

קונם שאני נהנה לערלים. מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם, וקונם הוא לשון הקדש (ע"ז כז.). צריך להטיף ממנו דם ברית. מייתינן שמא עולה כנוסה היא (שבת קלה.). דברה תורה כלשון בני אדם. הכי משמעו בני אדם (נדרים ג.). חלצתו חמה. נשלף ממנו החוט ולא מגופו (שבת קלז.).